

مانده به آغاز محرم. همچنین در همین منطقه در روستای کلج یک نوع غذای نذری به اسم «اوزباسترمخ» دارند که فقط و فقط در ظهر عاشورا پخته می‌شود و در مسجد محل میان کسانی که حضور دارند، توزیع می‌شود.

آیین «طبق گردانی»

«طبق گردانی» آیین دیگری در قزوین است که این کارشناس به آن اشاره می‌کند: «در ایام محرم و صفر آیین «طبق گردانی» داریم که یک نفر «طبق» را بالای سر می‌گیرد و شروع می‌کند به حرکت کردن یا دور زدن. این آیین ریشه خیلی قدیمی دارد و حتی برخی آن را به دوره قبل از اسلام هم برمی‌گردانند. در جاهای دیگر کشور به طبق، «چهل چراغ (چلچراغ)» می‌گویند و معمولاً سر کوچک کسی که ناکام از دنیا رفته باشد، طبق می‌گذارند.»

آیین «علامت کشی»

وی با اظهار اینکه بیشتر این آیین‌ها در شب‌های عاشورا، تاسوعا و شب ۲۸ صفر برگزار می‌شود، می‌افزاید: «علامت کشی» هم شبیه به «طبق گردانی» است. در قزوین به علم، «علامت» گفته می‌شود که در شکل‌های مختلفی وجود دارد. هیأت‌های مختلف معمولاً هر کدامشان یک علامت دارند. معمولاً مقصد هیأت‌ها و دسته‌ها در قزوین مشخص است؛ روز و شب عاشورا همه به سمت امامزاده حسین حرکت می‌کنند، شب تاسوعا هم به سمت امامزاده سلطان سیدمحمد می‌روند و علم‌ها و طبق‌ها را با خود حمل می‌کنند.»

آیین سوگواری زنانه «آ سید جمال»

عباسی سپس به معرفی آیین سوگواری حسینی «آ سید جمال» می‌پردازد: «مراسم سوگواری زنانه حسینی «آقا سید جمال» که در بین مردم «آ سید جمال» خطاب می‌شود، از جمله آیین‌های مهم عزاداری زنانه شهر قزوین در ایام محرم است. این مراسم از ابتدای ماه محرم تا دوازدهم این ماه برگزار و تمام امور آن از جمله سوگواری و پذیرایی توسط بانوان انجام می‌شده است. اما اخیراً آقایان هم در برپایی این آیین کمک می‌کنند. مکان این حسینیه متعلق به آقاسید جمال میری از مبارزین بنام و علمای بانفوذ دوره مشروطه است که در جمع‌آوری و رهبری مشروطه‌خواهان برای فتح تهران تلاش بسیاری کرده و پس از فروکش کردن نهضت مشروطه، به مطالعات خود توسعه بخشیده و شاگردان زیادی را پرورش داده است. وی در زمان حیاتش بخشی از منزل مسکونی خود را به حسینیه اختصاص داد که هر سال از ابتدای محرم تا سوم امام حسین(ع) پذیرای سوگواران حسینی بود. پس از فوت آقا سید جمال، بنا به وصیتش، منزل او که وقف امام حسین(ع) شده است، در دست اولاد مونث قرار گرفته که خوشبختانه این سنت مذهبی تا به امروز ادامه دارد.»

«طایفه بنی‌اسد» از دیگر سوگواری‌های زنانه قزوین

مسئول مردم‌شناسی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری قزوین، رسم مهم دیگری را که دوازدهم محرم و همزمان با سومین روز شهادت امام حسین(ع)، توسط بانوان قزوین برگزار می‌شود، رسم «طایفه بنی‌اسد» معرفی می‌کند: «برپایی این رسم ریشه در این اعتقاد دارد که واقعه عاشورا در کنار استقرار طایفه بنی‌اسد اتفاق افتاد؛ بعد از واقعه عاشورا، یزید مردان طایفه بنی‌اسد را ترساند و منع کرد که مبادا جنازه‌ها را حمل یا دفن کنند! مردان هم دست به جنازه‌ها نزدند و به مدت سه روز بانوان طایفه بنی‌اسد جنازه‌ها را حمل کردند. از همین‌رو بانوان قزوینی روز ۱۲ محرم همگی در یک مسیر مشخص حرکت و سوگواری می‌کنند و جنازه‌های نمادین را حمل می‌کنند و دور می‌زنند و سر جای اول خود بازمی‌گردند. فکر می‌کنم این تنها سوگواری زنانه است که همه کارهای آن را بانوان انجام می‌دهند، آن هم در ملأ عام.»

رسم «طایفه بنی‌اسد» ریشه در این اعتقاد دارد که واقعه عاشورا در کنار استقرار طایفه بنی‌اسد اتفاق افتاد؛ بعد از واقعه عاشورا، یزید مردان طایفه بنی‌اسد را ترساند و منع کرد که مبادا جنازه‌ها را حمل یا دفن کنند!

قبل از محرم و صفر در سراسر کشور بویژه مناطق آذری‌زبان، آیینی به نام «طشت‌گذاری» داریم که درواقع آیین استقبال از محرم است. این در حالی است که در استان قزوین و در بخش‌های البرز، مرکزی و آبیک، این آیین معمولاً یک‌روز مانده به آغاز محرم برگزار می‌شود که برگزارکنندگان آن معمولاً مهاجرانی هستند که از مناطق آذری‌زبان به قزوین مهاجرت کرده‌اند

برگزاری مجالس تعزیه

عباسی خاطرنشان می‌کند: «همان‌طور که می‌دانیم شهر قزوین از گذشته‌های دور به عنوان قطب تعزیه در کشور مطرح بود، در حدی که برای خودش صاحب سبک بود و اساتید مختلف تعزیه داشت؛ امروز نیز به همین شکل است و گروه‌های حرفه‌ای در خود شهر قزوین و روستاهای اطراف، مجالس مختلف تعزیه برگزار می‌کنند.»

آیین «علم دولاندن» و توزیع غذای نذری «اوزباسترمخ»

وی سپس درباره آیین‌های طارم در ماه محرم می‌گوید: «در روستای ماهین در طارم قزوین نیز همچون برخی دیگر از مناطق آن که در بالا اشاره شد و مراسم طشت‌گذاری داشتند، اینجا نیز یک روز مانده به آغاز ماه محرم مراسم استقبال از آن برگزار می‌شود. نام مراسم روستای ماهین طارم «علم دولاندن» است؛ یعنی علم‌گردانی یک روز

از آیین طشت‌گذاری تا سوگواری‌هایی که همه کارهای آن بر دوش بانوان است

تنوع آیین‌های سوگواری در استان قزوین

آذین آقاجانی
روزنامه‌نگار

درخصوص آیین‌های سوگواری ماه‌های محرم و صفر در استان قزوین، این نکته را باید خاطرنشان کرد که به دلیل تنوع اقلیمی که این استان دارد و تقریباً از اکثر اقوام کشور در آن ساکن هستند، ما شاهد یک تنوع آیینی نیز در آن هستیم که در ابعاد مختلف فرهنگی، خوراک و پوشاک و حتی زبان نمود پیدا کرده است. مجتبی‌عباسی، کارشناس مردم‌شناسی اداره‌کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان قزوین، که راه‌اندازی موزه عاشورائیان قزوین را هم در کارنامه خود دارد، آیین‌های سوگواری در بخش‌های مختلف این استان را در گفت‌وگو با خبرنگار «ایران» تشریح کرد.

آیین «طشت‌گذاری»

وی توضیحات خود را با آیین «طشت‌گذاری» آغاز می‌کند و می‌گوید: «قبل از محرم و صفر در سراسر کشور بویژه مناطق آذری‌زبان، آیینی به نام «طشت‌گذاری» داریم که درواقع آیین استقبال از محرم است. این در حالی است که در استان قزوین و در بخش‌های البرز، مرکزی و آبیک، این آیین معمولاً یک‌روز مانده به آغاز محرم برگزار می‌شود که برگزارکنندگان آن معمولاً مهاجرانی هستند که از مناطق آذری‌زبان به قزوین مهاجرت کرده‌اند. در این مراسم، عزاداران طشتی را که داخل آن مقداری آب قرار دارد، به نشانه تشنگی امام حسین(ع) و یارانش در صحرای کربلا به روی دست گرفته و با نوحه‌سرایی در اطراف آن، مراسم عزاداری ماه محرم و پوشیدن لباس‌های سیاه را آغاز می‌کنند.»

آیین «صبح طلوع»

عباسی می‌افزاید: «در منطقه الموت، روستای آکوجان، مراسمی با عنوان «صبح طلوع» داریم؛ که اشاره به نوحه‌خوانی‌ای است که یک ساعت قبل از طلوع آفتاب صبح عاشورا ثبت می‌شود. همه در مسجد جمع می‌شوند و نوحه «مکن ای صبح طلوع» را که خیلی هم حزن‌آور است، می‌خوانند و بعد از آن به خانه‌های خود می‌روند و دوباره برای نماز صبح برمی‌گردند.»

آیین «چاق چاقی»

به گفته این کارشناس حوزه ثبت میراث معنوی، مراسم دیگری به نام «چاق چاقی» داریم که در روستای موشقین در الموت غربی برگزار می‌شود. در آیین چاق چاقی، جوانان شب عاشورا در قالب یک دسته به در خانه‌ها می‌آیند و نوحه می‌خوانند؛ آنها در هر خانه‌ای که می‌رسند، صاحبخانه به عنوان نذورات به آنها تخم‌مرغ، غذا یا حتی پول می‌دهد.

مراسم سوگواری زنانه حسینی «آقا سید جمال» که در بین مردم «آ سید جمال» خطاب می‌شود، از جمله آیین‌های مهم عزاداری زنانه شهر قزوین در ایام محرم است. این مراسم از ابتدای ماه محرم تا دوازدهم این ماه برگزار و تمام امور آن از جمله سوگواری و پذیرایی توسط بانوان انجام می‌شده است.